

Dejan Pacek

Odnos med državo in Katoliško cerkvijo v Sloveniji med letoma 1966 in 1991 v luči arhiva republiške verske komisije. Doktorska dizertacija. Mentor: Matjaž Ambrožič. Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta. 390 + VIII str. 2020. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=122246&lang=slv>

V predstavitvi se ne bom zaustavljal pri vsebini doktorske disertacije *Odnos med državo in Katoliško cerkvijo v Sloveniji med letoma 1966 in 1991 v luči arhiva republiške verske komisije*, ki jo bo predstavil doktorand, ampak pri nekaterih vidikih in dilemah, ki so se porajali pri njenemu nastajanju. Doktorand se je znanstveno-raziskovalno lotil tematike, ki do sedaj še ni bila predmet kritične zgodovinarske obravnave. Poudariti je treba, da mu je že s preliminarnimi raziskavami tematike dokaj natančno uspelo definirati glavne vsebinske sklope doktorske disertacije. Nekatero domnevo in tezo iz dispozicije je moral korigirati, saj mu je poglobljeno raziskovanje arhivskih virov sproti odstiralo tančice delovanja komunističnega režima, katerega sestavni del je bila Verska komisija, v odnosu do katoliške Cerkve. Z relevantno literaturo mu je uspelo tematiko umestiti v jugoslovanski in predvsem v slovenski kontekst odnosov med katoliško Cerkvijo in državo v točno definiranem obdobju 1966–1991. V Cerkvi je bilo zaznamovano s pokoncilsko prenovo, pri Svetem sedežu z iskanjem stikov z »utišano Cerkvijo« in s komunističnimi režimi onkraj železne zavese, v SFRJ pa s postopnim propadanjem režima in nazadnje s prehodom v demokratično družbeno ureditev Republike Slovenije. V Jugoslaviji in predvsem v Sloveniji ne govorimo o klasičnem razmerju med Cerkvijo in državo, ampak o razmerju med Cerkvijo in ZKJ oziroma ZKS, katere izpostava je bila Verska komisija, ki naj bi tovrstne odnose ‚uravnavala‘. Problematiko je doktorandu uspelo znanstveno obdelati in predstaviti v vsej njeni večplastnosti.

Ob svoji znanstvenoraziskovalni dejavnosti je kandidat naletel na kar nekaj omejitev, kar zadeva obstoj ali pa dostopnost arhivskih virov. Uničenje dela arhivskega gradiva (npr. personalnih map, ki so se hranile v ljubljanski Kresiji) spomladi 1990 je botrovalo pomanjkanju verodostojnih informacij o nekaterih osebnostih (cerkvenih akterjih), ki jih je režim še posebno budno spremljal. Tovrstno gradivo bi lahko še bolj natančno pojasnilo operativno izvedbo nekaterih partijskih idej glede boja proti Cerkvi.

Zaradi nedostopnosti relevantnega arhivskega gradiva v AAV in v arhivu JŠK je bil kandidat prikrajšan tudi za konzultacijo cerkvenih virov, ki bi bolj natančno pojasnili gledanje in ravnanje Svetega sedeža in jugoslovanskih škofov v povezavi s tematiko. Tudi neurejenost župnijskih virov botruje premajhni vključenosti teh

virov v raziskavo in kot posledica tega zmanjšuje vedenje o dogajanju na krajevni mikroravni.

Zavedajoč se omenjenih omejitev, je kandidat ,izpad' omenjenih arhivskih virov v dogovoru z mentorjem želel nadomestiti z ustrežajočo memoarsko literaturo in z morebitnimi intervjuji s še živečimi akterji. Na tej točki je naletel na težavo, saj nekateri povprašani, tako z državne kakor tudi s cerkvene strani, o teh zadevah še danes nočejo govoriti. Intervjuja z nadškofom dr. Antonom Stresom in dr. Markom Kerševanom sta obliž na molk tistih, ki jih še vedno veže partijska zarota molka, pri cerkvenih ljudeh pa slabi občutek, da so nekoč sodelovali z oblastjo oziroma njeno tajno policijo, misleč, da bodo tudi tako naredili kaj dobrega za *modus vivendi* med Cerkvijo in SFRJ oziroma SRS.

Doktorand se je o vseh vprašanih, ki so se mu porajala med raziskavo in ob pisanju, posvetoval z mentorjem, ki mu je dajal usmeritve in napotke ter verificiral interpretacijske sklepe. Dokaj dosledno se je kronološko držal določenega obdobja, v katerega nas disertacija vpelje s solidnim uvodom. Metodološko mu je posrečeno uspelo kombinirati in združevati analitični, sintetični in komparativni pristop. Uspelo mu je napisati berljivo doktorsko disertacijo, ki bo v slovenskem zgodovinopisju nov dobrodošel prispevek. Naj poudarim, da je pri znanstvenoraziskovalnem delu pokazal svoje raziskovalne sposobnosti in avtonomijo ter kompetentnost pri presojanju virov in literature. Iskrene čestitke!

doc. dr. Matjaž Ambrožič